

РЕПРОДУКТИВНА ПОВЕДІНКА ТА ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: НОВІ ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ

В. М. Астахов,

доктор медичних наук, професор,

Донецький національний медичний університет МОЗ України

Системна криза відтворення населення, результатом якої є депопуляція, сьогодні має місце як в Україні, так і в багатьох країнах світу. Особливістю сучасної кризи є системність, оскільки серед її складових спостерігається не тільки зниження народжуваності, погіршення загального і репродуктивного здоров'я населення (в першу чергу жіночого), збільшення перинатальних ускладнень та втрат і т.п., а також зміна репродуктивних установок і репродуктивної поведінки, уявлень про сім'ю та шлюб, гендерна трансформація.

Актуальність зусиль, спрямованих на підвищення народжуваності, спонукає до вирішення широкого кола проблем, пов'язаних з дослідженням закономірностей репродуктивної поведінки, що є неможливим без методологічного обґрунтування шляхів і методів управління процесом відтворення населення для якнайшвидшого подолання негативних тенденцій демографічного розвитку країни.

Сьогодні при складанні будь-яких популяційних прогнозів вважається некоректним простий перенос наявних демографічних тенденцій на ситуацію майбутнього. Доцільним, на думку фахівців, є всебічна оцінка психологічних, соціальних, економічних факторів реальної динаміки репродуктивної поведінки населення, а також дослідження факторів, що детермінують репродуктивну поведінку і особливості її реалізації на різних етапах онтогенезу особистості.

Загальноприйнятим є визначення репродуктивної поведінки, як психофізіологічної діяльності особистості, що представляє собою послідовність низки психічних компонентів (репродуктивні потреби, установки, мотиви, інтереси, плани, дії, результати дій), а показниками ефективності репродуктивної поведінки є результати репродуктивних дій, зокрема, факти народження або ненародження дітей; особливості застосування методів планування вагітності; ставлення до незапланованої

вагітності і реалізація батьківства; особливості статевого життя і взаємини з партнером; стан репродуктивного здоров'я в цілому [1].

Сьогодні відбувається стійка трансформація уявлень щодо репродуктивної поведінки та інституту сім'ї в цілому, що супроводжується зміною як психосоціальних основ сучасної сім'ї, так і зниженням її репродуктивного потенціалу. Такий стан речей став можливим внаслідок низки глобальних масових і незворотних процесів останніх десятиріч, серед яких:

- відокремлення сексуальності від репродукції;
- ослаблення зовнішнього контролю за поведінкою підлітків з боку сім'ї, церкви, громади та держави;
- зниження віку сексуального дебюту;
- відокремлення сексуальності від матримоніальної поведінки;
- включення сексуальності в високу культуру, легалізація та розповсюдження сексуального дискурсу;
- індивідуалізація і плюралізація сексуальних сценаріїв;
- ослаблення гендерної поляризації установок і поведінки;
- нормалізація нерепродуктивної сексуальності;
- лібералізація чуттєвості і сексуального бажання і т.п.

Трансформація репродуктивної поведінки відбувається також на тлі активних гендерних змін, які мають місце у сучасному суспільстві, тому, розглядати означену проблему без урахування такого поняття як гендерна ідентичність є недоцільним.

Гендерна ідентичність зазвичай розглядається як переживання власної відповідності гендерним ролям, тобто сукупності соціальних норм і стереотипів поведінки, характерних для представників або представниць певної статі (або таким, що приписуються представникам та представницям певної статі суспільно-історичною чи соціокультурною ситуацією). Гендерна ідентичність залежить в основному від соціальних факторів, а не від біологічної природи людини, при цьому вважається, що для зрілої особистості гендер стає заміною статі. Більшість характеристик і властивостей, що утворюють гендерну ідентичність, культурно обумовлені, а серед чинників, які є найбільш значущими для формування гендерної ідентичності, можна виокремити: сімейно-побутові звичаї, включаючи, в першу чергу, статеві ролі і очікування щодо шлюбу та батьківства; релігійно-побутові традиції; діяльність різноманітних установ, у тому числі й освітніх; особливості роботи засобів масової інформації.

Не можна не зазначити, що трансформація уявлень щодо репродуктивної поведінки та загалом інституту сім'ї впливають на стабільність сім'ї з повноцінною реалізацією функцій, в тому числі репродуктивної [1, 2]. При цьому, особливості реалізації репродуктивної функції є найважливішим індикатором якості життя індивіда, сім'ї та суспільства в цілому, а порушення репродуктивної функції із зниженням репродуктивного потенціалу є не тільки медичною, а й психосоціальною проблемою.

Таким чином, дослідження проблеми становлення репродуктивної поведінки та реалізації репродуктивних дій без висвітлення гендерних питань на сьогоднішній день є методологічно некоректним і практично неможливим. Трансформація гендерної ідентичності на сьогоднішній день процес об'єктивний і неминучий. Усвідомлення даного феномена дозволяє особистості гармонійно конструювати свій внутрішній світ, ефективно соціалізуватися, відкриваючи нові перспективи розвитку, а відповідним фахівцям всебічно цьому допомагати.

Покоління, що становлять демографічний потенціал суспільства, особливо молодь, яка стоїть на порозі формування репродуктивної поведінки та шлюбних відносин, повинні мати новий погляд на роль сім'ї і дітей в житті конкретного індивіда, подружньої пари і суспільства в цілому. Формування цих нових поглядів і цінностей – одна з головних задач державної політики, вирішення якої неможливо без консолідації зусиль психологів, соціологів, лікарів, демографів, педагогів, державних і громадських діячів.

Література

1. Астахов В. М., Бацилева О. В. Статеве виховання та підготовка до шлюбу як шлях до формування адекватної репродуктивної поведінки. *Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина*. 2012. Т. II, № 4(6). С. 7-14.
2. Бацилева О. В. Психологія репродуктивного здоров'я: медико-психологічні та соціальні аспекти. Донецьк: Донбас. 2011. 236 с.